

**Fornleifaskráning í Kaldrananeshreppi í Strandasýslu
Annar hluti**

Ragnar Edvardsson

**Fornleifastofnun Íslands
FS119-99132
Reykjavík 2000**

Fornleifastofnun Íslands
Bárugötu 3
101 Reykjavík
Sími: 5511033
Fax: 5511047
Netfang: fsi@instarch.is

Efnisyfirlit

1. Inngangur.....	4
2. Byggðarsaga.....	4
3. Skrá yfir fornleifar.....	8
4. Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu.....	31
5. Teikningar.....	33
6. Heimildaskrá.....	37
7. Korta og Teikningaskrá.....	37

1. Inngangur

Hér birtist önnur skýrsla af þremur yfir fornleifaskráningu í Kaldrananeshreppi í Strandasýslu. Áætlað er að þriðja og síðasta hlutanum ljúki haustið 2001. Í þessum áfanga voru jarðirnar Bakki, Skarð, Sundalur, Goðdalur, Svanshóll og Klúka aðalskráðar. Í fyrsta áfanganum voru jarðirnar Kaldbakur, Kleifar í Kaldbaksvík, Eyjar, Asparvík, Brúará, Reykjarvík og Ásmundarnes aðalskráðar.

Í þessari skýrslu er að finna fornleifaskrá yfir þá staði sem kannaðir voru sumarið 2000. Síðan eru dregin saman megineinkenni byggðar og fornleifa á skráningarsvæðinu. Í þessari skýrslu verður ekki fjallað sérstaklega um fornleifaskráningu enda var það ítarlega gert í skráningarskýrslunni frá 1999¹.

Við skráninguna var beitt sömu aðferðum og árið 1999 en þær hafa verið þróaðar af Fornleifastofnun Íslands frá 1989. Ragnar Edvarsson sá um vetvangathugun og frágang skýrslu. Bestu þakkir fá allir íbúar Kaldrananeshrepps fyrir aðstoðina. Sem fyrr fá Magnús Rafnsson og Arnlín Óladóttir á Bakka sérstakar þakkir fyrir ómetanlega hjálp og að skjóta skjólhúsi yfir skrásetjarann á meðan á skráningu stóð.

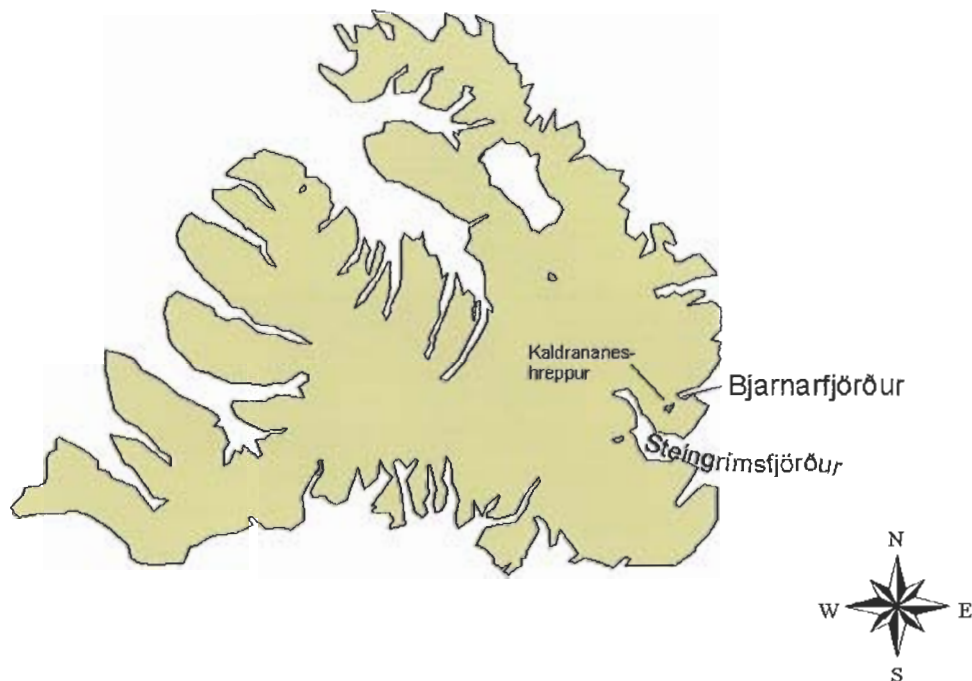
2. Byggðarsaga

Landslag og aðstaða til landbúnaðar er allt önnur í Bjarnarfirðinum en á þeim jörðum sem eru í norðanverðum Kaldrananeshreppi. Túnstæði jarðann fyrir norðan eru lítil og ræktunarskilyrði erfið. Í Bjarnarfirði eru öll skilyrði til landbúnaðar miklu betri.

Eingöngu er jarðana Kaldrananes og Svanshóls getið í elstu heimildum. Aðrar jarðir koma ekki fyrir í heimildum fyrr en mun síðar. Kaldrananes kemur fyrir í heimildum frá 14. öld og Svanshóls er getið í landnámu. "Björn hét maður, er nam Bjarnarfjörð. Hann átti Ljúfu.

¹ Fornleifaskráning í Kaldrananeshreppi 1, bls. 4

Vestfirðir

Kort 1. Rannsóknarsvæðið.

Þeira sonr var Svanr, er bjó á Svanshóli.² Svanshóll kemur næst fyrir í heimildum frá 1446 og er þá talin til eigna Guðmundar Arasonar.³ Árið 1706 er jörðin talin 16 hundruð að verðleika og var hún dýrasta jörðin í Bjarnarfirðinum, fyrir utan Kaldrananes.⁴ Í dag er enginn búskapur, fyrir utan skógrækt á Svanshóli.

Klúka, Goðdalur, Sunndalur og Skarð koma ekki fyrir í heimildum fyrr en um miðja 15. öld en þá voru jarðirnar í eigu Guðmundar Arasonar.⁵ Þeirra er svo aftur getið í heimildum frá 1480, í skiptabréfi eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar.⁶

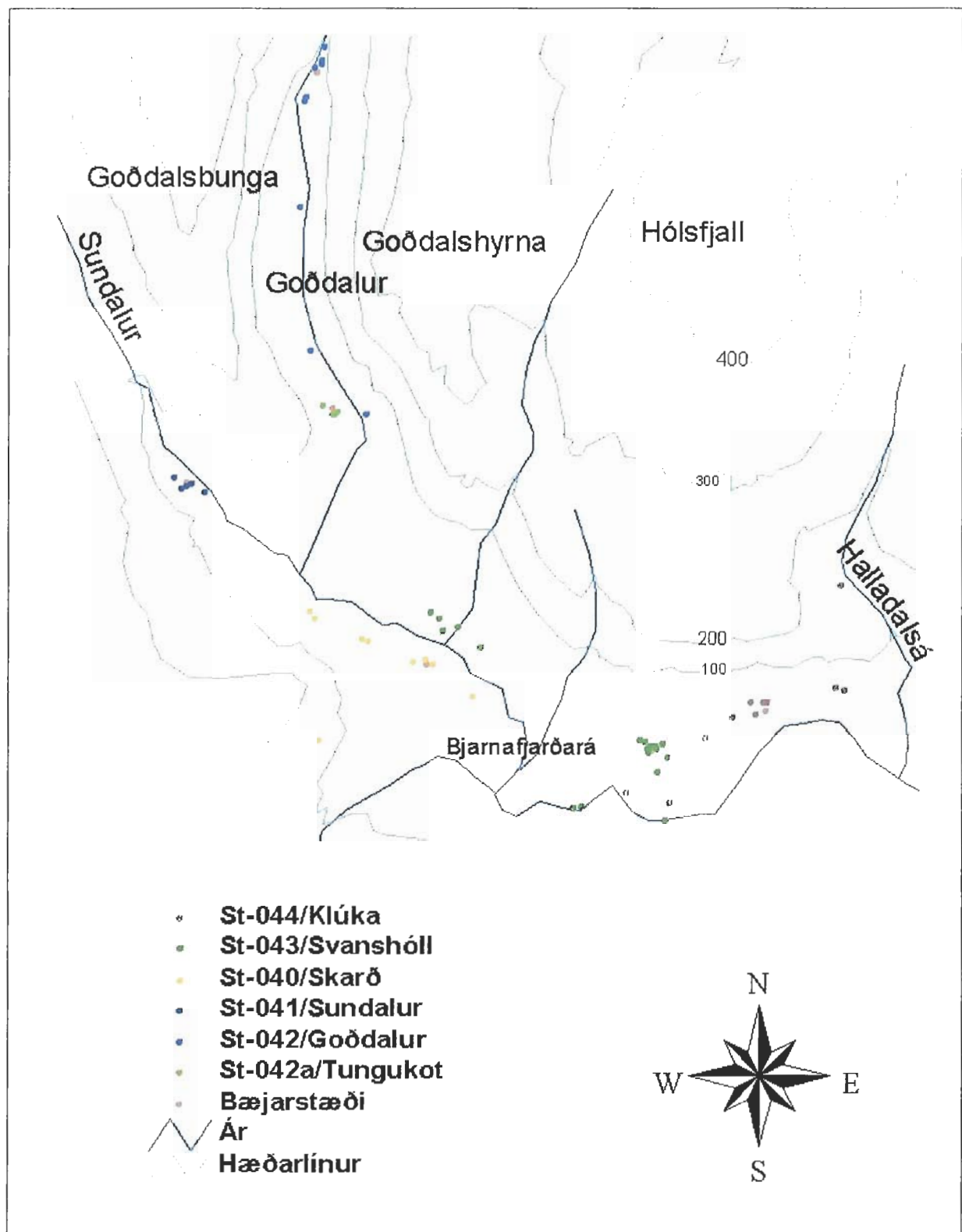
Árið 1706 var jörðin Klúka talin 4 hundruð, Goðdalur 6 hundruð, Sunndalur 5

² Ísl.sög. I 118

³ D.I.IV. 686

⁴ Á.M. VII, 361-62

⁵ D.I.IV.686

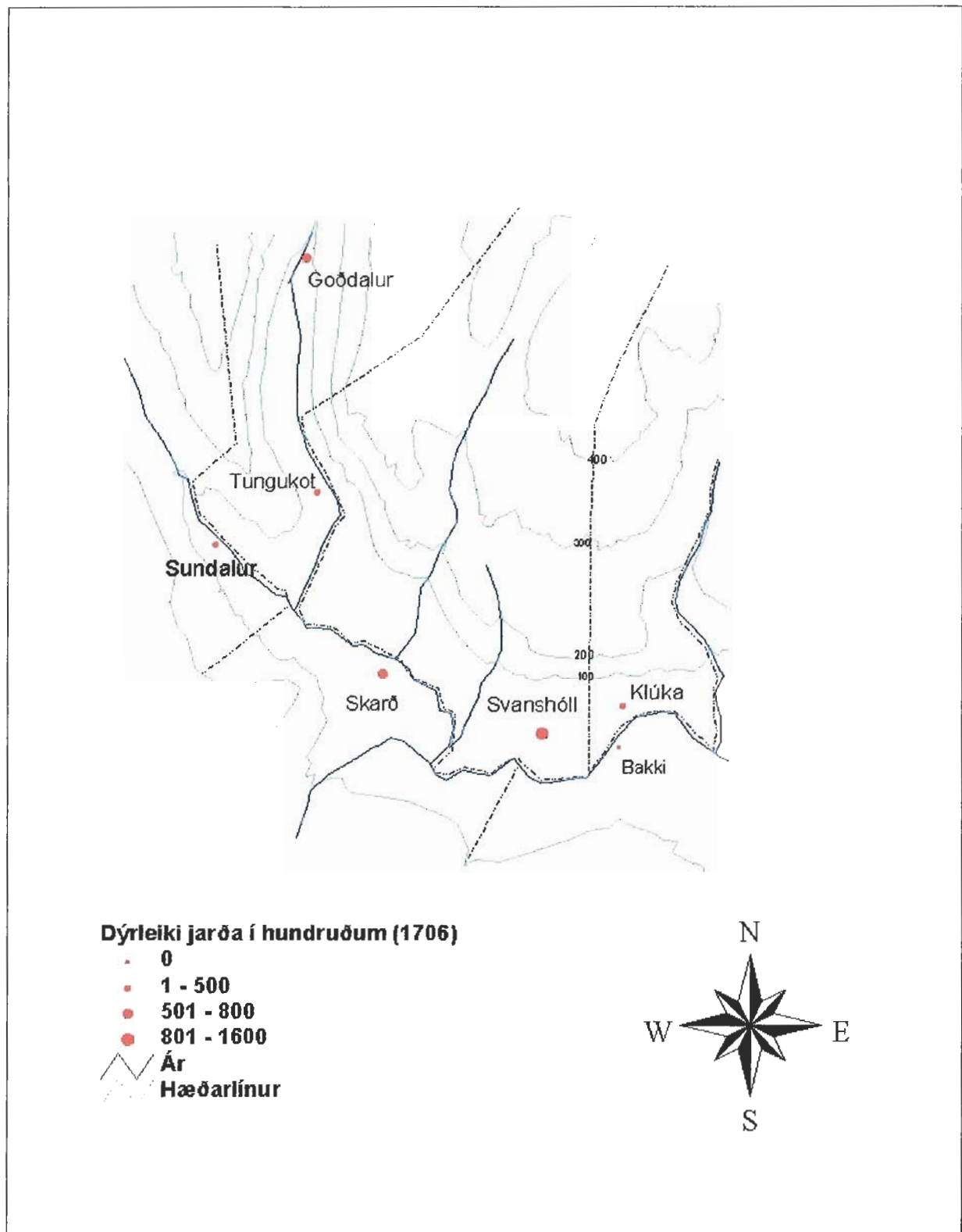

Kort 2. Dreifing minja.

hundruð og Skarð 8 hundruð að dýrleika.⁷ Allar voru þær svipaðar að stærð og mun minni en

⁶ D.I. VI. 256

⁷ Á.M. VII 361-365

Kort 3. Helstu landamerki og jarðdýrleiki árið 1706 í hundruðum.

Svanshóll og Kaldrananes. Enginn búskapur er nú í Goðdal, Sundal og á Skarði.

Tungukot kemur eingöngu fyrir í jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá

1706 en þá var hún í eyði.⁸ Jörðin virðist ekki hafa byggst aftur því að í jarðabók Johnsens frá 1848 var hún enn í eyði og þá talin tilheyra Goðdal.

Í jarðabók Árna Magnússonar er Bakki talin hjáleiga Kaldrananes⁹, en svo virðist sem að á 16. öld hafi hún verið sjálfstæð jörð¹⁰. Um miðja 19. öld var jörðin talinn sjálfstæð jörð. Í dag er enginn búskapur á Bakka fyrir utan skógrækt.

Líklegt er að fyrstu jarðirnar í Bjarnarfirði hafi verið Svanshóll og Kaldrananes og hafi þær skipt með sér löndum sitthvoru megin Bjarnafjarðarar. Aðrar jarðir hafi svo skipst síðar úr þessum jörðum. Skarð, Klúka og Sundalur hafa skipst snemma úr heimajörðinni, líklega um 1000. Ýmsar þjóðsögur og munnmæli um Goðdal tengja jörðina heiðnum sið og bendir það til þess að Goðdalur hafi verið í byggð í heiðni.¹¹ Má því leiða rök að því að jörðin hafi verið kominn í byggð á síðari hluta 10. aldar. Tungukot skiptist síðar úr Goðdalsjörðinni, sennilega á milli 1100 og 1600.

3. Skrá yfir fornleifar í Kaldrananeshreppi

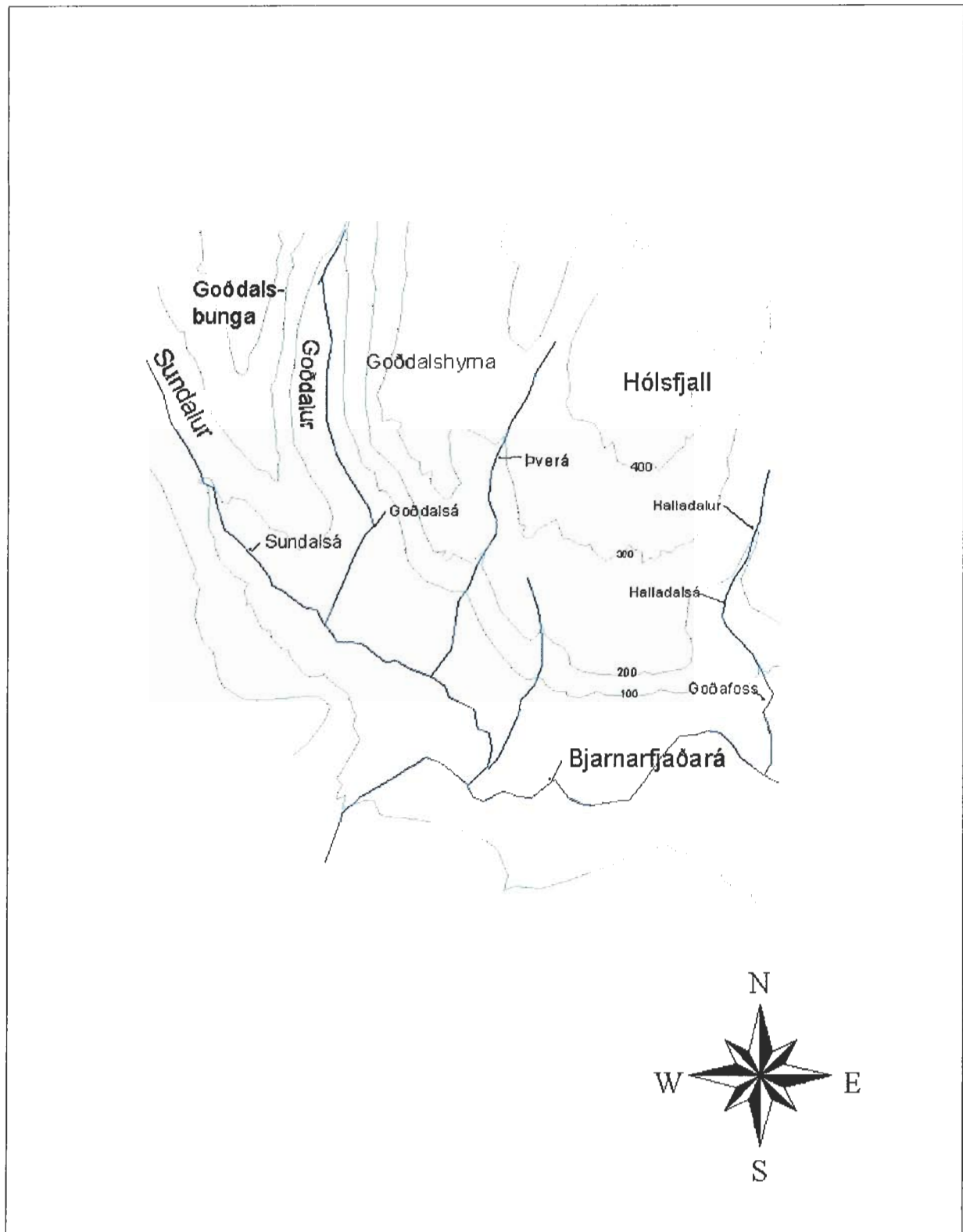
Í skráningarkerfi Fornleifastofnunnar hefur hver sýsla skammstafað heiti og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í jarðatali Johnsens frá 1847 og eru jarðir tölusetttar eins og þar. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er með hvaða jörð ákveðnir minjastaðir eru taldir. Hverri fornleif er gefið númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: St-044:001). Fornleifaskráin hefst á yfirliti yfir stærð jarðarinnar eins og hún er í jarðatali Johnsens og Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1706. Síðan er getið um elstu heimildir um jörðina og loks stærð túna.

Í skránni eru minjum gefin númer og er venjan að bæjarstæðinu sé gefið fyrsta

⁸ Á.M.VII. 363

⁹ Á.M.VII. 367

¹⁰ D.I. XI. 705

Kort 4. Helstu örnefni

númerið. Minjarnar eru flokkaðar eftir tegund og hlutverki. Þar sem er getið um heimild er átt

¹¹ *Vestfirskar Þjóðsögur*, III bindi, 14-15.

við að eingöngu hafi fundist heimildir um staðinn. Við vettvangskonun er gefin hnattstaða í gráðum og mínútum og er hún eingöngu tekin ef minjarnar eru greinilegar eða hægt er að staðsetja þær á grundvelli fyrirbyggjandi gagna. Lýsingu á hvejum minjastað fylgir leiðarvisir á staðinn. Þá eru taldar þær heimildir sem stuðst var við, oft skammstafaðar, en upplýsingar um hverja heimild er að finna í heimildaskrá aftast í skýrslunni. Ein breyting hefur orðið frá skýrslunni frá 1999. Sýslutákninu Ss hefur verið breytt í St.

ST-039 Bakki

Hjáleiga Kaldrananess. "Í heimalandi er hjáleiga, kölluð Bakki. Hefur verið bygð fyrir manna minni." [A.M. Jarðabók, VII, 367] Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] Öll tún hafa verið sléttuð. Engin búskapur er núna á Bakka fyrir utan skógrækt.

ST-039:001 *Bakki* bæjarhóll býli 65046650N 21°031277V

Hjáleiga Kaldrananess 1710. "Í heimalandi er hjáleiga, kölluð Backe. Hefur verið bygð fyrir manna minni." [A.M. Jarðabók, VII 367] Þegar komið er yfir Bjarnafjarðarhálsinn er veginum út Bjarnafjörðinn fylgt. Þá er fyrst komið að Hvammi síðan að Bakka. Bakki er sunnanmegin Bjarnafjarðarar, móts við Klúku. Grösuð svæði austan við núverandi íbúðarhús. Sést ekki til neinna rústa.
Heimildir: Árni Magnússon, Jarðabók, VII

ST-040 Skarð

Jarðdýrleiki 8 hundruð. "Í einum stað í landinu sjest nokkuð til tófta en lítið til girðinga, er þar kallað Hjálparkot. Hvert þar hefur í gamaldaga býli verið vita menn ekki." [A.M. Jarðabók, VII 364-65] Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] [1480] Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar. "Hlaut Þorleifur björnsson j sinn hlut til motz uit einar brodr sinn þessa peninga...oc þessar iarder med. hamar oc suidinsuik. skard oc sunddalur. guddaler oc kluka. bruara oc eyrar. kallbakur." [D.I. VI. 256] Öll tún Skarðs hafa verið sléttuð og eru nýtt af bændum í nágrenninu. Engin búskapur er á Skarði.

ST-040:001 bæjarhóll býli 65°046978N 21°034434V

"Bærinn stendur á hól, sem nefndur var Bæjarhóll." Þegar komið er yfir Bjarnafjarðarhálsinn beygir vegurinn út Bjarnafjörðinn. Bærinn Skarð stendur norðan vegarins en sunnan Bjarnafjarðarar. Síðasti bærinn sem byggður var á Skarði stendur á gamla bæjarstæðinu. Húsið sem stendur er steinsteypt og að hruni komið.

Hættumat: hætta vegna rasks

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:002 *Brunnhúshóll* heimild vatnsból 65°047016N 21°034453V

"Brunnhús var yfir lækinn neðanvert við hólinn. Framan við það var Brunnhúshóll." Þegar staðið er á gamla bæjarstæðinu var brunnhúsið norðan við það. Bæjarhóllinn lækkar í norður í átt að ánni. Lítið hvol í hólinn.

Hættumat: Engin hætta

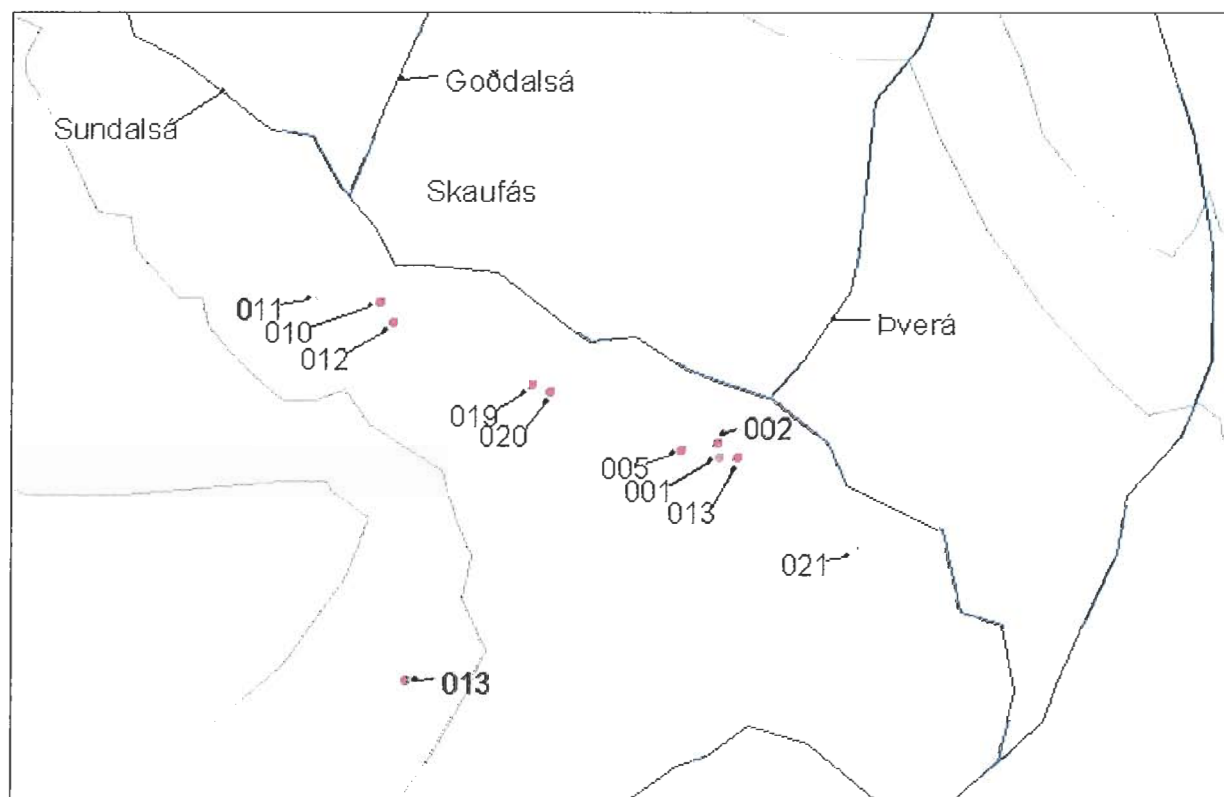
Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:003 *Lambhúsflöt* heimild lambhús 65°046965N 21°034324V

"Neðan við Flatirnar var Lambhúsflöt og á henni lambhús." Í norður frá bæjarstæðinu milli árinna og bæjarstæðisins, u.þ.b. 100 m fjarlægð. Gróinn hóll.

Heimildir:Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:004 *Húsgata* heimild leið

Kort 5. Fornminjar í landi Skarðs.

"Framan við hana stóðu fjárhús á barði, sem lá í sveig og nefnt var Húsabarð. Nokkru framar var Hesthúsballi. Einu nafni var svæðið, sem húsin stóðu á, nefnt Húsatún. Upp á barðið lá gata frá ánni, nefnd Húsagata." NV við gamla bæjarstæðið er sléttað tún. Húsatún VNV við núverandi íbúðarhús. Sléttað tún. Öll húsin á Húsatúni eru horfin.

Hættumat:Engin hættu

Heimildir:Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:005 heimild fjárhús 65°046986 21°034571V

"Framan við hana stóðu fjárhús á barði, sem lá í sveig og nefnt var Húsabarð. Nokkru framar var Hesthúsballi. Einu nafni var svæðið, sem húsin stóðu á, nefnt Húsatún. Upp á barðið lá gata frá ánni, nefnd Húsagata." Sléttað tún. Fjárhúsið sem síðast stóð þarna var úr torfi og grjóti og brann á árunum 1970-80.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:006 *Hesthúsballi* heimild hesthús

"Framan við hana stóðu fjárhús á barði, sem lá í sveig og nefnt var Húsabarð. Nokkru framar var Hesthúsballi. Einu nafni var svæðið, sem húsin stóðu á, nefnt Húsatún. Upp á barðið lá gata frá

ánni, nefnd Húsagata." Sléttað tún. Öll húsin á Húsatúni eru horfin. Ekki hægt að staðsetja með vissu.
Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:007 *Tóftarhólar* heimild stekkur

"Framan við Flatir voru smáhólar, Tóftarhólar. Þar voru tóftir eftir stekk." Sléttað tún. Ekki hægt að staðsetja með vissu.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:008 *Kvíalaut* heimild kvíar

"Utar í túni var Kvíalaut, sem lá upp og niður, og utan við hana Kvíabali. Hann var yst í túni. Utan við túnið á móts við balann voru kvíar, 2-3 mínútna gang frá bæ." Sléttað tún. Ekki hægt að staðsetja með vissu.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:009 *Stórholt* heimild legstaður

Framan við Melinn var Stórholt, ógróið. Þar var talið, að væru dysjar frá gamalli tíð, steinahrúgur, sem lágu allar eins. Malarnám hefur átt sér stað í Stórholti og er lítið eftir af því. Ekki hægt að staðsetja með vissu.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:010 *Torfumýri* heimild rista 64°047278N 21°035489V

"Ofan við hann var Torfholt en Torfumýri milli þess og Dysjamýrar. Í mýrinni var rist torf og þurkað á holtinu." Farið er í vestur frá bænum. Vegslóða er fylgt sem liggur inn að Sundal og Goðdal. Nokkru áður en að komið er að landamerkjum Skarðs og Sundals. Sunnan megin við Sundalsá, sunnan vegarins. Mýrlendi. Á ýmsum stöðum sést vel hvar torf hefur verið rist.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:011 *Sellæksleiti* heimild sel 65°047241N 21°035731V

"Venja var að tala um Neðraleiti. en Ólöfu minnir þó, að hún hafi heyrt nafnið Sellæksleiti,..." Farið upp að ármótum Sundalsár og Goðdalsár. Í vestur, beint upp af ármótunum upp í hlíðinni fyrir ofan. Grösug hlíð. Gróin þríhólfa rúst.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:012 *Stekkur* heimild stekkur 65°047243N 21°055410V

"Ofan við hana (Stekkjarvíri) er Stekkjarbarð. Ofan við það var Stekkur, ekki notaður." Rétt áður en komið er að nr. 12. Vestan árinna og vegarins upp í hlíðinni. Mýrlendi. Tvíhólfa en það mótir aðeins fyrir einu reglulegu hólfi.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:013 *Palla* varða 65°046475N 21°035908V

"Efri-Rönd er sams konar, liggur ofar, eftir Börðunum. Innst á henni er varða kölluð Palla, kennd við Pál Kristmundsson frá Goðdal, sem hlóð hana." Þegar komið er norður Bjarnafjarðarhálsinn er stök varða norðan vegarins. Varðan stendur á grýttum hól og sést frá henni niður að Skarðsbænum.

Ferhyrnd hlaðin úr grjóti.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:014 *Reiðgötur* heimild leið 65°046433N 21°035731V

"Reiðgötur lágu utan við þau á svipuðum slóðum og þjóðvegurinn er nú."
Reiðgötur lágu yfir Bjarnarfjarðarhálsinn.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:015 *Mósund* heimild mógrafir

Neðan við Helluskarð er Lækarhjalli, sem nær inn að Prestalæk. Sennilega hefur ytri hluti hjallans verið kallaður Móhjalli. Niður af honum er Mósund. Þar var tekinn mór og upp í hjallann.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:016 heimild mógrafir

Upp af þeim er svonefndur Flói, sem einnig nær út að Mólæk. Í honum var tekinn mór alveg við lækinn og líka nær bæ, nálægt kvíunum.

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:017 *Hjálmarkot* heimild

"utar er svonefnt Hjálmarkot. Þar sást fyrir rústum."

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:018 *Hjálparkot* heimild bústaður

Í einum stað í landinu sjest nokkuð til tófta en lítið til girðinga, er þar kallað Hjálparkot. Hvert þar hefur í gamaldaga býli verið vita menn ekki. Munnmæli eru að einhvertíma fyrrum skuli fátækt fólk hafa haft þar hús og legið við Bjarnarfjarðará til silúngsveiða og hjálpað sjer soleiðis, en á vetur skuli húsið hafa í eyði verið. [Á.M. VII 365]

Gætu rústirnar tvær nr. 19 og 20 verið það sem eftir er af Hjálparkoti?

Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-040:019 tóft óþekkt 65°047076N 21°035069V

Vestan við bæjarstæðið, sunnanmegin í dalnum eru tveir hólar alveg upp við fjallshlíðina. Tveir grösugir hólar standa hlið við hlið. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hætta

ST-040:020 tóft óþekkt 65°047099N 21°034998V

Vestan við bæjarstæðið, sunnanmegin í dalnum eru tveir hólar alveg upp við fjallshlíðina. Tveir grösugir hólar standa hlið við hlið.

Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hætta

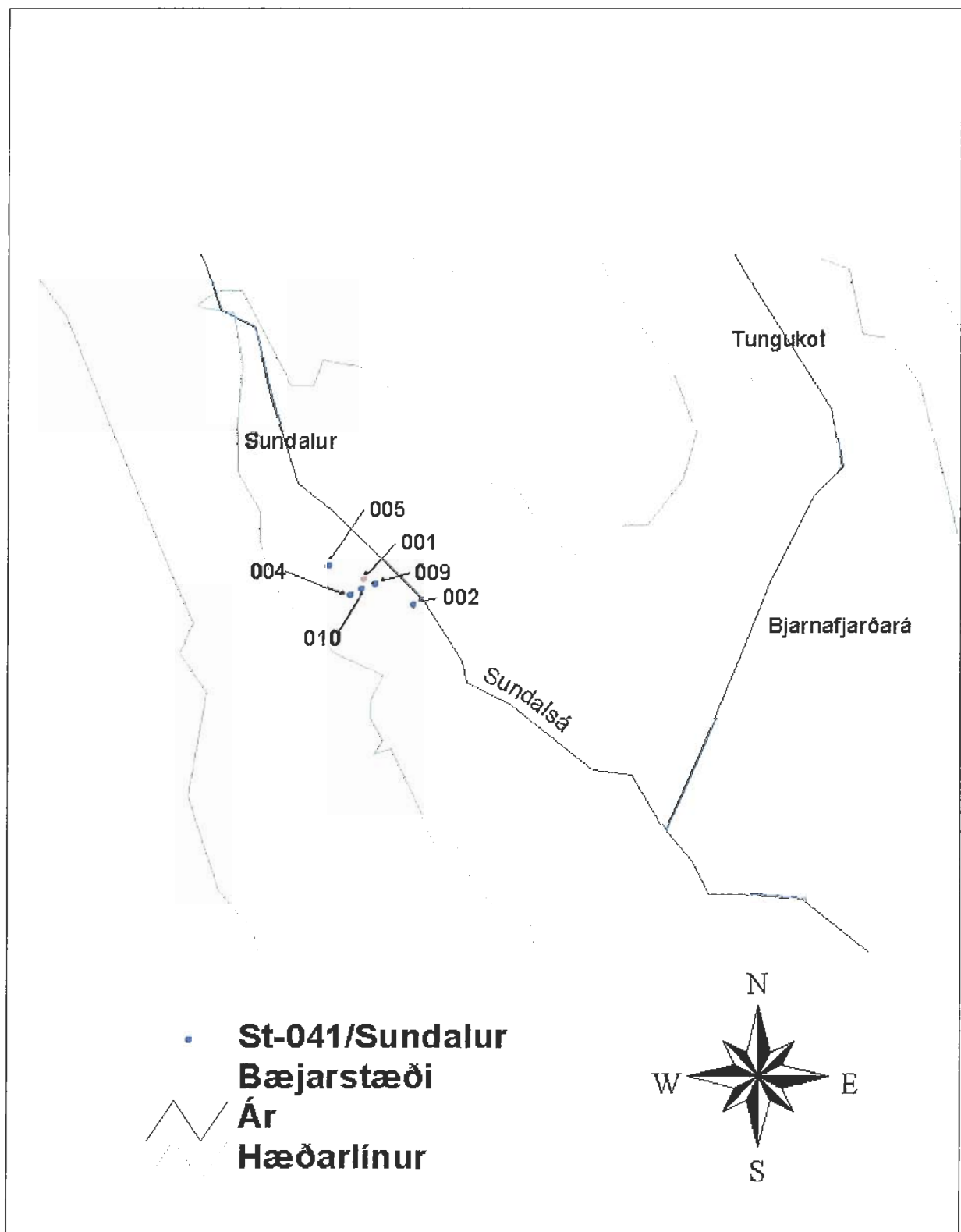
ST-040:021 *Skarðsrétt* rétt 65°046854N 21°033949V

"..., en nokkru ofar var Þverárvaðshólmi, en nú er þar rönd eftir og þar við ryður Þverá sér farveg í höfuðána. Við ármótin er Þverárvað nokkru fyrir neðan skila-rétt hreppsúa, Skarðs-rétt."

Réttin stendur rétt við Bjarnarfjarðarána. Hringlaga rétt og er enn í notkun. Ummál 224 m. Radius 32m.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

Kort 6. Fornminjar í landi Sundals.

ST-041 Sundalur

Jarðdýrleiki 5 hundruð. Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] [1480] Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar. "Hlaut Þorleifur björnsson j sinn hlut til motz uit einar brodr sinn þessa peninga...oc þessar iarder med. hamar oc suidinsuik. skard oc sunddalur. guddaler oc kluka. bruara oc eyrar. kallbakur." [D.I. VI. 256] [1509] Skrá og reikningsskapur Björns Guðnasonar um jarðagóss og eignir Bjarna Andréssonar, mágs hans, er þá var andaður. "Suo miked jaardagoz hafdi biani bonde andresson.[]

Hættumat:
Heimildir:Örnefnaskrá Skarðs

ST-041:009 heimild fjárhús 65°047811N 21°036744V

"Ofarlega á Fremratúni stóðu fjárhús." Fjárhúsið stóð á túninu sunnan við bæjarstæðið.

Hættumat: Engin hættu
Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-041:010 *Fjósflöt* heimild fjós 65°047780N 21°036797V

Fjósflöt heitir flöt framan við bæinn, kend við fjós, sem þar stóð.

Grösugur hól.

Hættumat: Engin hættu
Heimildir: Örnefnaskrá Skarðs

ST-042 Goðdalir

Jarðdýrleiki 8 hundruð. Með Goðdölum er talin jörðin Tungukot. Tungukot er í eyði 1710 og er talin 4 hundruð að dýrleika. Goðdalir er talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] [1480] Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar. "Hlaut Þorleifur björnsson jsinn hlut til motz uit einar brodr sinn þessa peninga...oc þessar iarder med. hamar oc suidinsuik.skard oc sunddalar. guddaler oc kluka. bruara oc eyrar. kallbakur." [D.I. VI. 256]Tún vru upphaflega sléttuð með þúfnabana. Búskapur var á Goðdal fram til 1948, en þá keyptu menn frá Reykjavík jörðina og ætluðu að hefja fiskeldi þar. Þeir komu með jarðýtu þangað og röskuðu miklu. Allt svæðið fyrir neðan bæjarstæðið hefur verið skemmt.

ST-042:001 *Goðdalir* bæjarhóll bústaður 65°049485N 21°035456V

"Goðdalsbærinn stendur innarlega í dalnum, skammt þar fyrir utan sem beygir í norður, þar er mikið um jarðhita, laugar og volgir lækir beggja megin árinna." Þegar komið er innst inn í Goðdal eru tveir sumarbústaðir sinn hvoru megin í dalnum. Bæjarstæðið var við þann nyrðri. Bæjarhólum var rutt með jarðýtu og stendur það sem eftir er af hólum við nyrðri sumarbústaðinn.

Hættumat: stórhætta vegna rasks
Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:002 *Bæjarvað* heimild vað

"..., innsta vaðið á henni er utanvert við brúarfljótið, framanvert við Goðdalstúnið og heitir bæjarvað." Ekki var hægt að staðsetja vöðin á ánni með vissu þar sem að öllu svæðinu fyrir neðan bæinn hefur verið mikið raskað.

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:003 heimild vað

"Annað vaðið á henni er utanvert við túnið og þriðja vaðið innanvert af Sléttueyrum,..." Ekki var hægt að staðsetja vöðin á ánni með vissu þar sem að allt svæðið fyrir neðanbæinn hefur verið mikið raskað.

Heimildir:Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:004 heimild vað

"Annað vaðið á henni er utanvert við túnið og þriðja vaðið innanvert af Sléttueyrum,..." Ekki var hægt að staðsetja vöðin á ánni með vissu þar sem að allt svæðið fyrir neðan bæinn hefur verið mikið raskað.

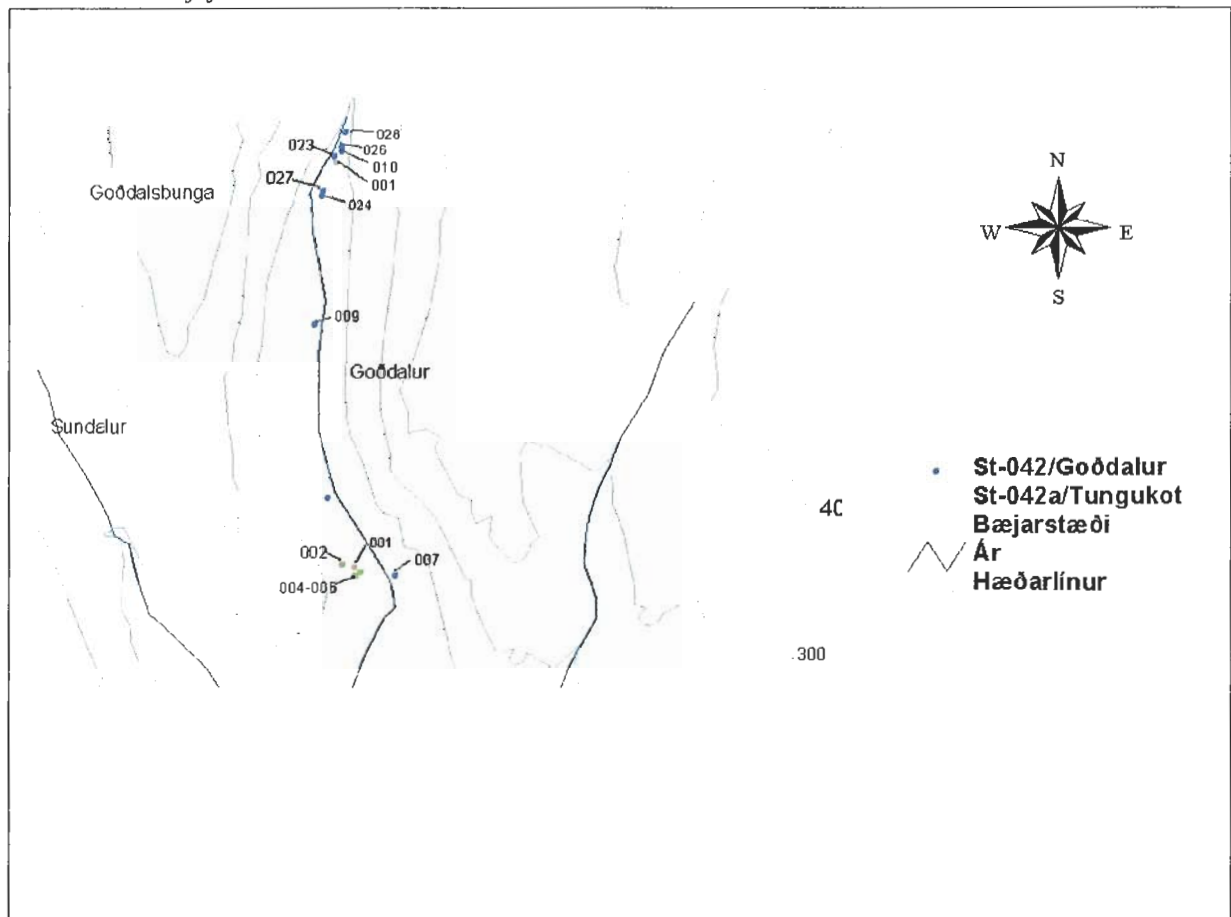
Heimildir:Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:005 *Rönkuvað* heimild vað

"..., og fjórða vaðið utanvert af sömu eyrum og yfir á Koteyrar, sem síðar verða nefndar. Þetta vað er kallað Rönkuvað, nafnið er þannig til komið, að stúlka frá Goðdal er Ragnheiður hét, hafði druknað í ánni og fundist rekin á þessu vaði." Ekki var hægt að staðsetja vöðin á ánni með vissu þar sem að öllu svæðinu fyrir neðan bæinn hefur verið mikið raskað.

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:006 *Gljúfravað* heimild vað

Kort 7. Fornminjar í landi Goðdals og Tungukots.

"Fimmta vaðið á ánni er neðst í dalnum og heitir Gljúfravað, að því eru háir bakkar beggja vegna,...". Ekki var hægt að staðsetja vöðin á ánni með vissu þar sem að allt öllu svæðinu fyrir neðan bæinn hefur verið mikið raskað.

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:007 *Tjaldhóll* heimild tjaldstæði 65°048163N 21°035265V

"Þessi hóll heitir Tjaldhóll. Man ég eftir að í brekkunni út af hólnum var engjafólk frá Svanshóli vant að hafa tjaldstað sinn." Farið er niður eftir Goðdalsánni alveg niður í dalsmynnið. Norðan árinna. Stakur malarhóll norðan árinna. Ekki sést till neinna fornleifa á hólnum

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:008 heimild leið

"Brúnnin fyrir ofan, er eins og áður er sagt Goðadalshyrna. Hyrnuleitið er holt sem gengur niður að ánni og liggur götuslóði yfir það og niður á sléttunum."

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:009 *Hjálmarsstekkur* heimild stekkur 65°049054N 21°035716V

"Hjá læknum við ána eru gömul og gróin tóftarbrot sem heita Hjálmarsstekkur." Farið er inn dalinn. Fyrst er komið að Tungukoti sem er sunnan vegarins. Síðan er komið að rúst sem er líka sunnan vegarins. Farið er aðeins lengra og þá er komið að tótt sem er norðan vegarins. Ferhyrnd tvíhólfu rúst á hól.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:010 heimild 65°049547N 21°035451V

"Í áðurnefndum Hvammi er grasi grónar húsatóftir, gamlar mjög... Á balanum upp undir hliðinni eru fornar húsarústir. Munnmæli herma að þar hafi staðið hof til forna, og Goði gamli sem heygður á að vera í Goða yzt í túninu hafi verið hofgoði þar, en goðunum hafi verið steypt í Goðafoss, sem er þar góðan spöl fyrir innan [ö-Goðdals]. Einn þessara launblótsstaða var í Goðdal í Bjarnarfirði. Hofið stóð á hól framarlega í dalnum og höfðu heiðnir menn mikla helgi á því... Á hólnum, þar sem hofið stóð, sá fyrir húsarústum til skamms tíma. "[Strandapósturinn 10, 1976, 66] Farið er að nyrðri sumarþústaðnum. Þá er farið í vestur og þá er komið að gamla túnstæði Goðdals, rétt við rústir af húsinu sem varð fyrir snjóflóði 1948. Sporöskjulaga hól.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals. Guðrún Níelsdóttir: Sagnir úr Goðdal, Strandapósturinn 10, 1976.

ST-042:011 *Partur* heimild mógrafir

"Í partinum inn með ánni eru mýrar og slegið var þar og stunginn mór á síðari árum."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:012 heimild leið

"Upp undir brúnni fyrir innan gilið er hár og sérstæðu melhóll sem heitir Illviðrishnjúkur. Þar upp lá leið sú er farin var norður yfir heiðina, þegar gengið var fyrir Háafell."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:013 *Þorbjarnarhóll* heimild legstaður

"nokkuð langt út af heiðarveginum fast við ána er hár malarhóll sem Þorbjarnarhóll heitir. Á þar að vera dysjaður Þorbjörn nokkur sem drepinn var af bóndanum í Goðdal."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:014 *Sigmundarvarða* varða samgönguminjar

"Góðan spotta þar fyrir utan er holt eða lítillhjalli ofarlega í hliðinni, stendur þar á vörðubrot sem kölluð er Sigmundarvarða. Þar út og niður að ánni liggur götuslóði, er þar hestavegurinn niður að Goðdal og heita þetta Sneiðingur."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:015 *Sneiðingur* heimild leið

"Góðan spotta þar fyrir utan er holt eða lítillhjalli ofalega í hliðinni, stendur þar á vörðubrot sem

kölluð er Sigmundarvarða. Þar út og niður að ánni liggur götuslóði, er þar hestavegurinn niður að Goðdal og heita þetta Sneiðingur."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:016 heimild stekkur

"Út af Sneiðingum niður með ánni tekur við Hólengið og fremst á því vallgróin tóftarbrot, að líkindum gamall stekkur eða sel."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:017 *Selmýrar* heimild sel

"Útan vert við Hólengið tekur við Laugarengið, og síðan Selmýrarnar og Stekkurinn, sem er hérum bil á mótí Bólbalanum."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:018 *Stekkur* heimild stekkur

"Útan vert við Hólengið tekur við Laugarengið, og síðan Selmýrarnar og Stekkurinn, sem er hérum bil á mótí Bólbalanum."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:019 *Nónvarða* varða

"Út og upp af Ófæruklettunum upp á brúninni er varða sem heitir Nónvarða. Þegar sólin ber yfir þá vörðu er nón í Goðdal."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:020 *Brennistaðir* heimild bústaður

"Inn af Sundunum tekur við stór flói með ánni sem heitir Grafarlæksflói Utan til upp af þeim flóa er dálítið holt og tóftir á, heitir það Brennistaðir."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:021 heimild kvíar

"Þegar ég átti heima í Goðdal voru Kvíar á Bólbalanum og þar voru ær mjólkaðar á sumrin. Veggja rústir af gömlum nátthaga voru þar einnig."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:022 heimild nátthagi

"Þegar ég átti heima í Goðdal voru Kvíar á Bólbalanum og þar voru ær mjólkaðar á sumrin. Veggja rústir af gömlum nátthaga voru þar einnig."

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:023 heimild bústaður

"Laugarlækurinn kemur aðallega úr tveimur áttum innan vert við gamla bæinn...Þar sem kvíslar þessar mætast er lítill hólmi í læknum, sést þar fyrir tóft vallgróinni...í kofa í hólmanum á að hafa búið fyrir löngu síðan, einsetumaður sem var hattagarfari að iðni. Stundaði hann atvinnu sína þarna..." Rétt sunnan við húsið sem varð undir snjóflóði

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042:024 *Goði* heimild legstaður 65°049401N 21°035265V

Á balanum upp undir hliðinni eru fornar húsarústir. Munnmæli herma að þar hafi staðið hof til forna, og Goði gamli sem heigður á að vera í Goða yzt í túninu hafi verið hofgoði þar,... [ö-Goðdals] Hóll einn neðarlega í gamla túninu í Goðdal, og á Goði að vera þar heigður í skipi sínu. [Strandapósturinn 10, 1976 66] Svanshóll "Goðahaugur", svo nefndur á Goðdal. Sbr Kalund 1877: 628. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 14.06.1933 [Fornleifaskrá, 39]. Farið er að hliðinu að Goðdal. Gengið eftir vegslóða sem liggur að sumarbústöðunum. Rétt áður en komið er að fyrsta sumarbústaðnum er hóll norðan slóðans. Stór hóll við fjárhúsrúst.

Hættumat: hætta vegna rasks

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals. Guðrún Nielsdóttir Sagnir úr Goðdal, Strandapósturinn 10, 1976. Fornleifaskrá, Skrá um friðlýstar fornleifar.

ST-042:025 *Svartagil* heimild draugur

"Sú var gömul sögn að 20 menn ættu að farast í Svartagili, en það er vestast af þremur giljum er falla í Goðdalsá... Talið var, að alloft yrði var við svipi þessara manna, er fórust í Svartagili, sérstaklega á undan vondum veðrum. Var það helst að barið var að dyrum og stundum svo áþreifanlega að hurðir brotnuðu."

Heimildir: Guðrún Nielsdóttir Sagnir úr Goðdal, Strandapósturinn 10, 1976.

ST-042:026 garðlag túngarður 65°049576N 21°035368V

Farið er framhjá nyrðri sumarbústaðnum að gamla túnstæði Goðdals. NV við húsið sem fórst í snjóflóði. Tún. Garðurinn liggur eftir túninu.

Hættumat: Engin hætta

ST-042:027 tóft Fjárhús 65°048163N 21°035265V

Fjárhúsið stendur vestan megin við Goða. Ferhýrnd rúst.

Hættumat: Engin hætta

ST-042:028 tóft óþekkt 65°049881N 21°035451V

Gengið er inn dalinn framhjá bæjarstæði Goðdals í átt að Goðafossi. Norðan árinna og rétt við hana. Grösugt svæði norðan árinna. Sést móta fyrir einu hólfi. Óregluleg lögun.

Hættumat: Engin hætta

ST-042a Tungukot

Jarðdýrleiki 4 hundruð. Jörðin liggur í eyði 1710. [Á.M. VII 363] Í jarðabók Johnsen er jörðin talin með Goðdal og er enn í eyði. Tún hafa aldrei verið sléttuð og enginn búskapur hefur verið á Tungukoti síðan á 17. öld.

ST-042a:001 bæjarhóll býli 65°048296N 21°035620V

"Utanvert við Kotflóann tekur við gamalt túnsstæði og á því bæði gamlar bæjar og peningshúsatóftir. Það er hið forna eyðibýli Tungukot...Býlið Tungukot hefur eins og áður er sagt staðið innan vert við Tunguna, spölkorn frá ánni. Sést þar fyrir túngirðingu og grasi grónum veggjarústum. Sagt er að bæjarhúsin hafi staðið nær ánni en fjárhúsin nokkru ofar...Gömul sögn er það að snjóflóð hafi fallið á bæjarhúsin og fólkið orðið þar undir." Rétt eftir að komið er inn í Goðdal eru greinilegar rústir sunnanmegin við ána. Grösugur hóll í hlið. Óreglulegur í lögun.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042a:002 heimild fjárhús 65°048271N 21°035708V

"Utanvert við Kotflóann tekur við gamalt túnsstaði og á því bæði gamlar bæjar og peningshúsatóftir. Sést þar fyrir tungirðingu og grasi grónum veggjarústum. Sagt er að bæjarhúsin hafi staðið nær ánni en fjárhúsin nokkru ofar." Rétt eftir að komið er inn í Goðdal eru greinilegar rústir sunnanmegin við ána. Hóll sunnan við bæjarstaðið. Óregluleg lögun.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042a:003 heimild túngarður

"Utanvert við Kotflóann tekur við gamalt túnsstaði og á því bæði gamlar bæjar og peningshúsatóftir. Sést þar fyrir tungirðingu og grasi grónum veggjarústum. Sagt er að bæjarhúsin hafi staðið nær ánni en fjárhúsin nokkru ofar." Austan við bæjarhúsin. Rústir 4 og 5 eru byggðar í túngarðinn.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Goðdals

ST-042a:004 tóft óþekkt 65°048238N 21°035619V

Bæjarhúsin á Tungukoti standa sunnan vegarins og árinna. Austan við bæjarhúsin er túngarður og 3 tóftir. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hætta

ST-042a:005 tóft óþekkt 65°048233N 21°035603V

Bæjarhúsin á Tungukoti standa sunnan vegarins og árinna. Austan við bæjarhúsin er túngarður og 3 tóftir. Ferhyrnd rúst. Hluti hennar er skemmdur.

Hættumat: Engin hætta

ST-042a:006 tóft óþekkt 65°048252N 21°035563V

Bæjarhúsin á Tungukoti standa sunnan vegarins og árinna. Austan við bæjarhúsin er túngarður og 3 tóftir. Óregluleg.

Hættumat: Engin hætta

ST-043 Svanshóll

Jarðdýrleiki 16 hundruð. "Í landinu langt frá bænum hefur verið gömul selstaða, sem nú er kölluð Halldórsstaðir. Hefur ekki verið býli að forngildu. En í manna minnum hefur þar eitt ár verið Halldór nokkur, missti kindur allar og flosnaði upp." [Á.M. Jarðabók, VII 361-62] Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] "Björn hét maður, er nam Bjarnarfjörð. Hann átti Ljúfu. Þeira sonr var Svanr, er bjó á Svanshóli." [Ísl.sög. I 118] Öll tún á Svanshóli hafa verið slétuð.

ST-043:001 heimild býli 65°046717N 21°032304V

"Gamli bærinn, ásamt hlóðareldhúsi, matvæla- og mógeymslum, fjósi og hlöðu, var nokkuð fyrir ofan núverandi bæ og fjós." Farið er að hliðinu að Svanshóli. Gamli bærinn stóð nokkurn vegin þar sem nýja íbúðarhúsið stendur.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:002 *Gunnarsvað* heimild

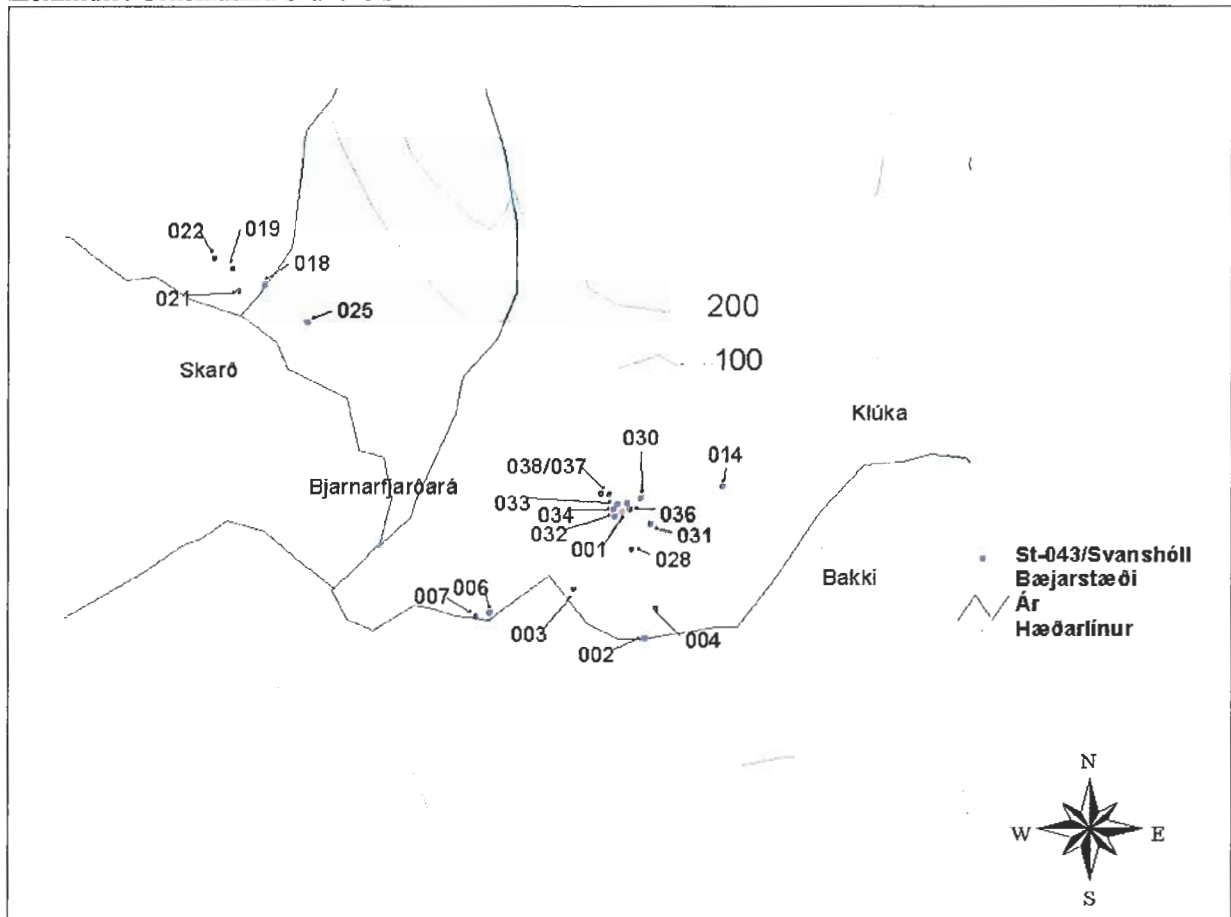
vað

65°046416N

21°032170V

"Nokkru ofar í ánni er Gunnarsvaðshólmi, nú reyndar kominn ítvo hluta vegna flóða í ánni. Ofan við hólmann er Gunnarsvað en lá beint við hestagötur yfir um Bjarnarfjarðarháls, að Sandnesi og Hellu við Steingrímsfjörð. En þetta var hin venjulega kaupstaðarleið til Hólmavíkur." Vaðið er nokkurn vegin vestan við þá brú sem liggur yfir Bjarnarfjarðará.

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

Kort 8. Fornleifar í landi Svanshóls.

ST-043:003 *Arngrímstótt* heimild

bústaður

65°046483N

21°032507V

"Neðst á barðinu við Síkið eru veggjabrot Arngrímstótt." Farið er að brúnni yfir Bjarnarfjarðará, síðan er farið í vestur meðfram ánni." Rétt norðan við ána stendur Arngrímstótt. Þýft svæði. Tóttin er ferhyrnd og hleðslur að hluta til útflattar.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:004 *Gamla Sundlaug* heimild

sundlaug

65°046545N

21°032041V

"Þá er rétt að fara smáspöl út með þjóðveginum, að volgum læk er fellur gegnum túnið í Odda og lokum um gömlu sundlauginu, sem var rétt ofan við árbakkann, en nú er að mestu jarðfall eitt." Rétt eftir að komið er yfir brúna yfir Bjarnarfjarðará er beygja á veginum í austur. Fyrir sunnan beygjuna niður í túni við Bjarnarfjarðará. Túnjaðar. Sundlaugin er steinsteypt ferhyrnd og rennur lækur eftir henni miðri.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:005 *Mógrafir* heimild mógrafir

"Núverandi túngirðing liggur frá veginum við lækinn og upp um Kýlana báða að Andakofa við Mógrafirnar..."

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:006 *Gamlinátthagi* heimild nátthagi 65°046402N 21°032854V

"Þar sem Hvíteyrin gengur að ánni lengst til suðurs eru ennþá veggjabrot, Gamlinátthagi." Farið er að brúnni yfir Bjarnafjarðará. Gengið er vestur með ánni. Norðan megin við ána alveg við hana stendur nátthaginn. Árbakki. Ferhyrnd rúst og rennur lækur eftir henni.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:007 *Hvíteyrarvað* heimild vað 65°046389N 21°032897V

Ekki meigum við nú gleyma vöðunum yfir ána. Nokkru ofan við nátthagann en neðan við flótið er Hvíteyrarvað. Meðfram fljótinu eru Hvíteyrarbakkar...Þar fyrir ofan er Fjáreyrarvað yfir á samnefnda eyri í Skarðslandi... Rétt við nátthagann er vað yfir Bjarnafjarðará.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:008 *Fjáreyrarvað* heimild vað

Ekki meigum við nú gleyma vöðunum yfir ána. Nokkru ofan við nátthagann en neðan við flótið er Hvíteyrarvað. Meðfram fljótinu eru Hvíteyrarbakkar...Þar fyrir ofan er Fjáreyrarvað yfir á samnefnda eyri í Skarðslandi...

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:009 *Prestavað* heimild vað

Ofan við Álftbólmana sem eru mikið til grónir snarrótarfínnungi, er Prestavað niður af Prestafljóti.

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:010 *Þverárvað* heimild vað

"...,en nokkru ofar var Þverárvaðshólmi, en nú er þar rönd ein eftir og þar við ryður Þverá sér farveg í höfuðána. Við ármótin er Þverárvað nokkru fyrir neðan skila-rétt hreppsþú, Skarðs-rétt."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:011 *Smalatjörn* heimild leikvöllur

"Goðdalsárþakkar eru frá ásnem að Sjónarhól þar sem landamerki Svanshóls og Goðdals eru, en þetta er melhóll með örlítilli tjörn, Smalatjörn. Þar höfðu smalar beggja bæjanna leiksvæði sitt,..."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:012 heimild smalakofi

"Goðdalsárþakkar eru frá ásnem að Sjónarhól þar sem landamerki Svanshóls og Goðdals eru, en þetta er melhóll með örlítilli tjörn, Smalatjörn. Þar höfðu smalar beggja bæjanna leiksvæði sitt, og Goðdalssmalar Smalakofa, en heimar á bökkunum var smalakofi Hólssmala."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:013 heimild leið 65°046846N 21°032483V

"Hinn gamli og viðurkenndi hreppavegur, að og frá Svanshóli, lá ekki um Bugana, eða Oddann, þar sem flóinn frá árbökkunum var ekki hesgengur. Leiðin var upp Laugalæk á Klúku, um leirkeldu upp á Laugarholt, fram Urtuholt og er nú á kafla innan túngirðingarinnar." Beint upp af bæjarstæðinu við hlíðina fyrir ofan.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:014 *Rúst* heimild 65°046798N 21°031576V

"Landamerkin eru milli Laugarholts og Urtuholts, en í beinni sjón hendingu úr núverandi túngirðingu, sem liggur frá þjóðvegi, um smá klappar- og grjóthróngl, Rúst." Rústin er smá grjóthrúga milli Klúku og Svanshóls. Klappir í gömlu túni. "Rústin" er sporöskjulaga og er grjóthleðsla í kringum hana. Hugsanlega gæti hér verið um að ræða kuml.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:015 *Neðrihamarsklettur* heimild leikvöllur

"Í Neðrihamarsklettur er sléttur stallur þar sem ég raðaði búfé mínu á (leggjum og skeljum), meðan setið var yfir ánum niður í Oddanum."

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:016 *Varðan* varða

"Á Neðrihamri er varða frá þeim tíma er landmælingarmenn höfðu þar þríhyrningsmælistöð, venjulega aðeins kölluð Varðan."

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:017 heimild stekkur

"Ofan vegar, fram við Stekkjargil, eru tóttabrot, sem gætu verið eftirmenjar stekks, en nafn á þeim óþekkt nú."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:018 *Gamlabrá* brú brú 65°047306N 21°034034V

"Þess skal getið hér, að Gamlabrá var aðeins einn gildur raftur er brúargólf og handrið var fest á. Fyrst og fremst til hagræðis fyrir smalann og sauðfé." Farið er í vestur frá Svanshóli meðfram hlíðinni. Gengið er norðanmegin Bjarnarfjarðará þangað til að komið er að á sem rennur úr hlíðinni fyrir ofan. Þessi á heitir Þverá. Göngubrá er yfir ána. Brúin sem nú liggur yfir ána er gerð úr skipsmastri.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:019 *Hlíðarstekkur* heimild stekkur 65°047262N 21°034365V

"Talsverðar tóttir eru á Hlíðarstekkjum og neðan hans er Hlíðarstekksásbarð og Síkið undir því;" Farið er yfir göngubrána yfir Þverá. Síðan er farið í SV í átt að Bjarnarfjarðará. Þar eru nokkrar rústir saman. Birkiskógur er á þessu svæði meðfram allri hlíðinni. Lítil birkilaus spilda er á milli árinna og skógarins. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:020 *Gamlistekkur* heimild stekkur

"Förum fyrst yfir lækjarsprænu, Stekkjarsytru og komum brátt að tóttarbrotum, Gamlastekk undir Gamlastekksás er nær upp að Skeiðum."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:021 heimild sel 65°047239N 21034341V

"Milli Gamlastekksásbrekku og Skaufáss, sem gengur niður að Bjarnarfjarðará, er ágætt slægnaland, Selflóí og úr honum rennur Sellækur." Beint í norður frá Skarði hinu megin árinna. Grasi gróin spilda fyrir neðan Birkiskóg. Þríhólfu rúst.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:022 *Mósund* heimild mógrafir 65°047427N 21°034446V

"Upp úr fremri jaðar flóans gengur mjótt Selflóasund og við tekur Mjóasund upp með Skaufásnum, en Mósund til hægri. Þar var áður stunginn mór." Farið er aðeins vestar en rúst nr. 22. Mýrlendi.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:023 heimild smalakofi

Upp með síkinu neðarlega eru Skaufásklettur. Upp á þeim var Smalabirgi, en er nú að mestu grjóthrua.

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:024 *Karlsvarða* varða

"Þar fram af Skaufássund með smá slægnaröfum og nær upp að Karlsvörðublettum niður af Karlsvörðuklettum. Karlsvörðholt með Karlsvörðu þar fyrir ofan,... Engin önnur vörðubrot eru í grendinni svo varla hefur verið um karl og konu-vörðu að ræða."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:025 *Halldórsstaðir* heimild bústaður 65°047195N 21°033904V

"Í landinu langt frá bænum hefur verið gömul selstaða sem nú er kölluð Halldórsstader. Hefur ekki verið býli að fongildu. En í manna minnum hefur þar eitt ár verið Halldór nokkur, misti kindur sínar og flosnaði upp." [Á.M.VII 362] "Í ytri jaðri skógarins eru mannvirkjarústir grónar túngresi. Halldórsstaðir en upp af Halldórsstaðarbrekka. Munnmæli segja, að þarna hafi einsetumaður, Halldór að nafni haft bólsetu og beitt sauðum sínum á skóginn" [ö-Svanshóls]. Rétt áður en komið er að brúnni yfir Þverá er stór rúst. Rústin stendur við birkiskóg. Ferhyrnd rúst með fjórum hólum

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:026 *Tvívarða* varða

"Ofan flóans er Tvívörðuhnúkur með Tvívörðu, en það eru tvær vörður með stuttu millibili."

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:027 *Andakofi* heimild útihús 65°046632N 21°032266V

Áður hefur verið minnst á Andakofann, sem eru nú rústir einar. Þar voru aliandir hafðar, er kunnu vel við sig á volgum skurðinum og Mógröfunum. Andakofinn stóð í túninu suðvestan við bæjarstaðið. Sléttað tún.

Hættumat: Engin hætta
Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:028 *Skurðurinn* heimild mógrafir

Kýlalækur nær í gegnum Kýlana báða og upp að gamla túni, en upp með því hét farvegurinn Skurðurinn, er mór hafði verið tekinn upp úr endur fyrir löngu." Sléttað tún.

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:029 *Brunnhús* heimild vatnsból 65°046767N 21°032248V

Meðan Bæjarlækurinn rann niður með Bæjarhól var út af bænum Brunnhúsflöt, smáslétta í þúfna kraganum, og þá var Brunnhúsið yfir læknum. Í norð austur frá bænum.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:030 *Karlsvöllur* heimild 65°046769N 21°032210V

Nokkur dæld er upp brekkuna og Mel við hana er Karlsvöllur...Áður var sagt, að gull væri þarna grafið í jörð og logi sæistupp af því á vissu tímabili. Sléttað tún

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:031 *Heimagrafreitir* heimild legstaður 65°046710N 21°032182V

Upp af Átjánvallarbrekku var vígður 18/12 1942 Heimagrafreitir með greftun 7 vikna dóttur okkar hjóna. Austan við bæjarstæðið hefur verið reist nýtt íbúðarhús. Heimagrafreitirinn er beint fyrir neðan þetta hús. Grafreitirinn stendur í túni. Ferhyrndur með hvítu hliði.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:032 *Skemmuhöll* heimild skemma 65°046707N 21°032319V

Austan við hann (Ástarhvamm) er áður nefndur Bæjarhöll, en hinum megin Skemmuhöll. Þar stóð áhalda og geymsluskemma á uppvaxtarárum mínum. Sléttað tún.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:033 *Öskuhólar* heimild öskuhaugur 65°046743N 21°032346V

Niður af Bæjarhól er Hólflöt en Hornslétta sú næsta. Þar voru áður tveir Öskuhólar en eru horfnir. Sléttað tún.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:034 *Stofuvallarveita* heimild áveita 65°046711N 21°032358V

Undir vellinum var Stofuvallarveita, en féll með samfeldri ræktun í völinn... Sléttað tún.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:035 heimild smiðja

Gamli bærinn,...var nokkru fyrir ofan núverandi bæ og fjós. Þar var líka smiðja. Sama og nr.1

Hættumat: Engin hætta
Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:036 *Fjósflöt* heimild fjós 65°046741N 21°032244V

Gamla Fjósflötin og nokkuð af Fjósvallarþúfum fóru undir núverandi fjárhús og tilheyrandi byggingar. Steinsteyppt fjárhús stendur nú á þessum stað.

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:037 *Þvottalaug* heimild þvottalaug 65°046791N 21°032446V

Frá mætum Halldórsskurðar og Náthaga er túngirðingin upp með 40° heitum Laugarlæk úr Þvottalauginni,... Laugin er hringlaga og er afrensli vestan megin í henni. Hleðslur sjást í henni.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:038 *Svansbrunnur* heimild vatnsból 65°046818N 21°032483V

Hinum megin leiðslunnar er Svansbrunnur. Mjög fornt mannvirki með svalandi "kaldavermslis" vatni. Beint upp af Þvottalaug nr.38. Svansveita var í kringum brunninn [Svansbrunn],...

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-043:039 *Kvíaklettur* heimild kvíar 65°046711N 21°032352V

Þessu næst er ferðinni heitið fram úr kvíakletthliði í kvíjagirðinguna,...Fram af Kvíjaklettum standa ennþá veggjabrot gömlu Kvíjanna,... Þrjár tættur standa undir klettunum. Allar ferhyrndar.

Heimildir: Örnefnaskrá Svanshóls

ST-044 Klúka

Jarðardýrleiki 4 hundruð. Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] [1480] Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar. "Hlaut Þorleifur björnsson j sinn hlut til motz uit einar brodr sinn þessa peninga...oc þessar iarder med. hamar oc suidinsuik. skard oc sunddalur. guddaler oc kluka. bruara oc eyrar. kallbakur." [D.I. VI. 256] Öll tún hafa verið sléttuð.

ST-044:001 *Bæjarhóll* bæjarhóll býli 65°046901N 21°031198V

Í túninu eru þessi örnefni: Efst Húsatún, Bæjarhóll í miðju túni. Þar stóð bærinn, áður en hann var færður ofan á Bakkana. Bæjarhóll var þar, sem skólinn stendur nú, eða öllu heldur sá hluti hans, sem kennarabústaðirnir eru á. Öllu svæðinu í kringum gamla bæjarstæðið hefur verið mjög raskað.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

ST-044:002 *Veita* heimild áveita

Í túninu eru þessi örnefni: Efst Húsatún, Bæjarhóll í miðju túni. Þar stóð bærinn, áður en hann var færður ofan á Bakkana. Veita frá hólnum ofan undir Bakkana. Öllu svæðinu í kringum gamla bæjarstæðið hefur verið mjög raskað. Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

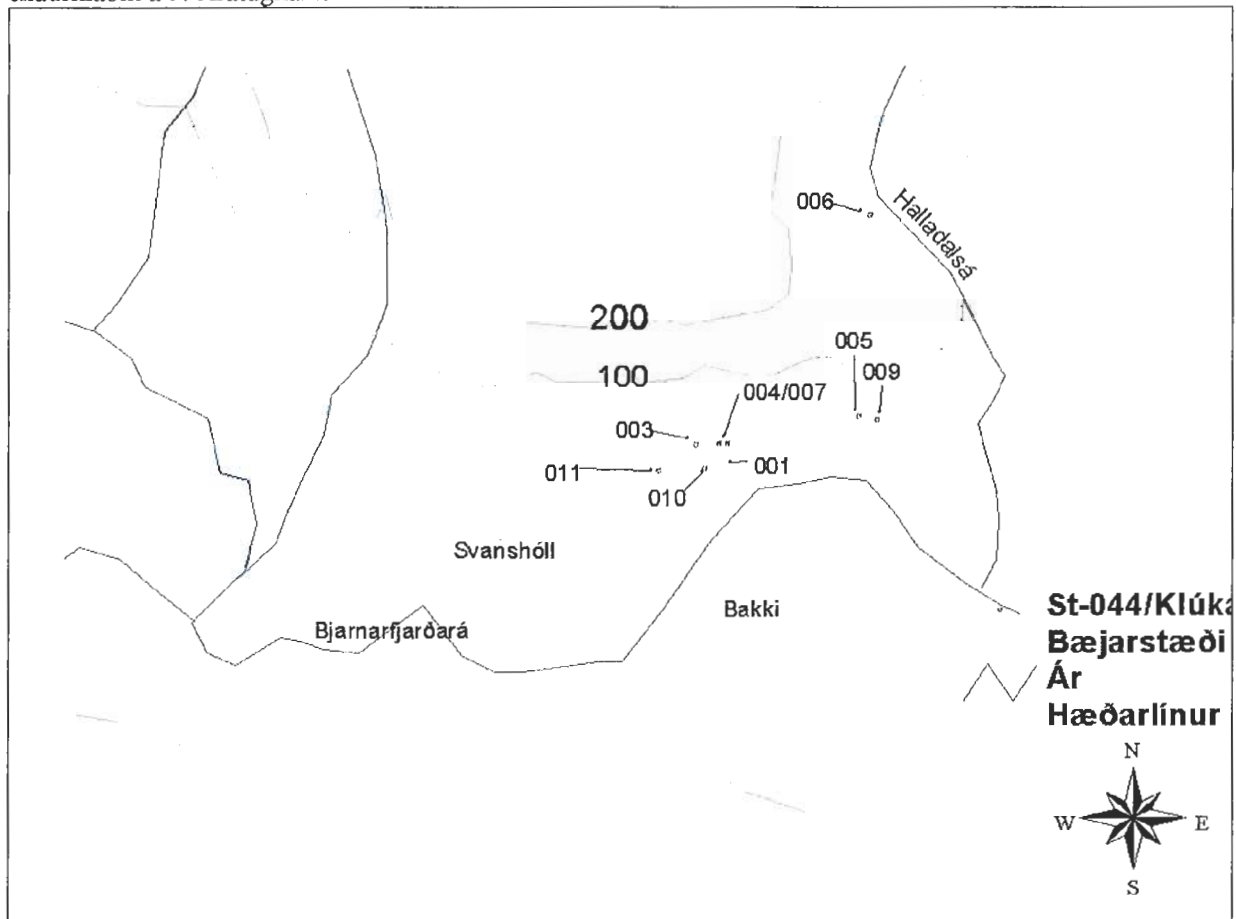
ST-044:003 *Gvendarlaug* heimild

bað

65°046901N

21°046199V

Eitt merkasta örnefnið er Gvendarlaug, sem liggur framan við túnið; er hún niðurhöggvin í bergið, sjáanlega verið notuð til böðunar. [ö-Klúku] Klúka. Gvendarlaug, hlaðin baðlaug um 100 m. norðan við vesturhorn skólans á Laugarhóli. Skjal undirritað af ÞM 30.12.1988. Þinglýst 10.01. 1989. [Fornleifaskrá, 39] Norður af Laugarhól upp í hliðinni. Grösugur hól. Laugin er hringlaga og er innri hluti hennar hlaðin úr grjóti. Laugin var endurhlaðin á 9. Áratugnum.

Kort 9. Fornleifar í landi Klúku og Bakka.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku. [Fornleifaskrá, Skrá um friðlýstar fornleifar, Rvk 1990]

ST-044:004 *Hesthúsholt* heimild

hesthús

65°046902N

21°031177V

Þar upp af eru Holtin, Hærra- og Neðra- Hesthúsholt og Laugarholt. Beint fyrir aftan Laugarhól, austan við Gvendarbrunn. Fyrir neðan fjallshlíðina. Óregluleg rúst.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

ST-044:005 *Stekkur* heimild

stekkur

65°046972N

21°030737V

Út og upp af túninu Hvammar, Þá Stekkjarhvamur, Stekkjarhjalli og Stekkur. Stekkjarhvamur er í miðri hlið. Stekkjarhjalli er utan og neðan við hann. Stekkur var neðan við Stekkjarhjalla. NA við bæjarstæðið, Nv við refabú, rétt undir fjallshlíðinni. Grösugur bali undir fjallshlíð. Ferhyrnd tvíhólfarúst.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

ST-044:006 *Seljadalur* heimild sel 65°047420N 21°030481V

Bak við Taglið upp með Hallardalsánni er lítið daldrag, sem heitir Seljadalur, fram af honum Þröskuldur; Gengið er uppeftir Hallaárdalsá þar til að komið er í lítið dalverpi. Þar ofarlega í dalnum við ána er rúst. Sporöskjulaga.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

ST-044:007 *Húsatún* heimild fjárhús 65°046898N 21°031168V

Á Húsatúni voru fjárhúsin að nokkru leyti. Beint upp af Laugarhóli austan Gvendarbrunnns. Óregluleg rúst.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

ST-044:008 *Skeiði* heimild leið

Skeiði er allgóður reiðvegur. Vegurinn lá eftir Heimra-Skeiði en undir Ytra-Skeiði. Vegurinn liggur nú neðan við bæði skeiðin.

Heimildir: Örnefnaskrá Klúku

ST-044:009 tóft óþekkt 65°046961N 21°030692V

Rétt við refabúið, austar en rúst nr. 5. Grösugt svæði undir fjallshlíð. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hættu

ST-044:010 *Þvottalaug* heimild þvottalaug 65°046860N 21°031218V

Vestan við Laugarhól er sundlaug. Austan við sundlaugina er heitur pottur til baða. Þvottalaugin var áður þar sem potturinn er nú. Hringlaga heitur pottur.

Hættumat: Engin hættu

ST-044:011 garðlag kálgarður 65°046844N 21°031351V

Vestan við bæjarstæðið og sundlaugina er lítið grjótholt. Garðurinn er undir holtinu. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hættu

Tegundir og hlutverk minja á skráningarsvæðinu

Í Kaldrananeshreppi hafa nú verið svæðisskráðar 427 minjar og 238 minjar verið aðalskráðar. Sumarið 2000 voru 116 fornleifar skráðar á 7 jörðum. Meðaltal minjastaða er 16,6 staðir á jörð. Á Bakka var skráð 1, Skarði 21, Sundal 10, Goðdal 28, Tungukoti 6, Svanshól 39 og Klúku 11. Ákveðinn fjöldi minjastaða fannst ekki á vettvangi eða voru horfnir vegna ýmissa ástæðna.

Tafla 1. Hlutverk		
Áveita 2	Legstaður 4	Skemma 1
Bað 1	Leið 8	Smalakofi 2
Brú 1	Leikvöllur 2	Smiðja 1
Bústaður 8	Mógrafir 7	Stekkur 10
býli 6	Nátthagi 3	Sundlaug 1
draugur 1	Öskuhaugur 1	Þvottalaug 2
fjárhús 5	Óþekkt 9	Tjaldstæði 2
fjós 2	Rétt 1	Túngarður 2
hesthús 2	Rista 1	Útihús 1
kálgarður 1	Samgöngubót 5	Vað 11
kvíar 3	Samgönguminjar 1	Vatnsból 3
lambhús 1	Sel 5	

Tafla 2. Tegundir	
Bæjarhóll	8
Brú	1
Garðlag	2
Heimild	90
Tóft	8
Varða	6

Bæjarhólar og bæjarstæði

Af 7 bæjarstæðum af hafa 6 orðið fyrir miklu raski á þessari öld og lítið er eftir af bæjarhólunum sjálfum. Bæjarstæðið á Klúku er alveg horfið vegna byggingar skólans á Laugarhóli. Bæjarhólarnir á Svanshóli, Skarði, Sundal og Bakka eru horfnir annaðhvort vegna túnasléttu eða vegna þess að steinsteypuhús hafa verið reist á bæjarhólunum. Bæjarstæðinu í Goðdal var rutt í burtu og er það mikill skaði. Eina bæjarstæðið sem er óraskað er bæjarstæðið á Tungukoti enda hefur ekki verið byggð þar síðan á 18. öld. Þau bæjarstæði sem orðið hafa fyrir sem minnstu raski eru minni bæjarstæðin. Þessi tegund bæjarstæði eru yfirleitt smákot byggð nokkuð fjærri aðal bæjarstæðinu. Gott dæmi um þetta er fornleif í landi Svanshóls nr 25, Halldórsstaðir.

Aðrar minjar

Eins og bæjarhólarnir eru flestar þær minjar sem eru næstar bæjarstæðunum horfnar. Ástæða þessa er að um miðja 20. öld verður mikil uppsveifla í landbúnaði og bændur hófu bæði að slétta gömul tún og bæta nýjum við. Þær minjar sem sloppið hafa eru þær sem eru utan túns. Einna helst eru það sel, stekkir og kvíar sem er óraskaðir. Í landi Goðdals er ein friðlýst rúst og er það meintur legstaður Goðans í Goðdal. Samkvæmt friðlýsingarskrá Þjóðminjasafnsins er Goði talinn í landi Svanshóls og er enn þinglýstur þar. “*Svanshóll. ‘Goðdalshaugur’, svo nefndur, á Goðdal.* Sbr. Kalund 1877: 628. Skjal undirritað af MÞ 25.10. 1930. Þinglýst 14.061933:”¹² Enginn vafi leikur á því að Goði tilheyrir Goðdal þar sem að hann er rétt við gamla bæjarstæðið á Goðdal. Nauðsynlegt er að þetta verði leiðrétt í friðlýsingarskrá. Hóllinn er nokkuð nærri sumarbústöðunum og er brýnt að sjá til þess að hann verði ekki fyrir raski.

4. Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu

Dregið hefur úr framkvæmdum í landbúnaði og minjum stafar ekki eins mikil hætta af nýbyggingum, framfærslu og túnasléttu. Í Bjarnarfirðinum er búskapur enn stundaður en ólíklegt er að hann aukist. Því stafar minjum ekki frekari hætta af völdum búskapar að sinni. Hins vegar er ekki ólíklegt að minjum geti stafað hætta af aukningu sumarbústaðabyggðar og trjáræktar á svæðinu.

Þegar hafa miklar skemmdir verið unnar í Goðdal vegna framkvæmda ótengdum landbúnaði. Brýnt er að núverandi eigendum sumarbústaðanna í Goðdal verði gerð grein fyrir sögulegu gildi staðarins svo frekari spjöll verði ekki unnin.

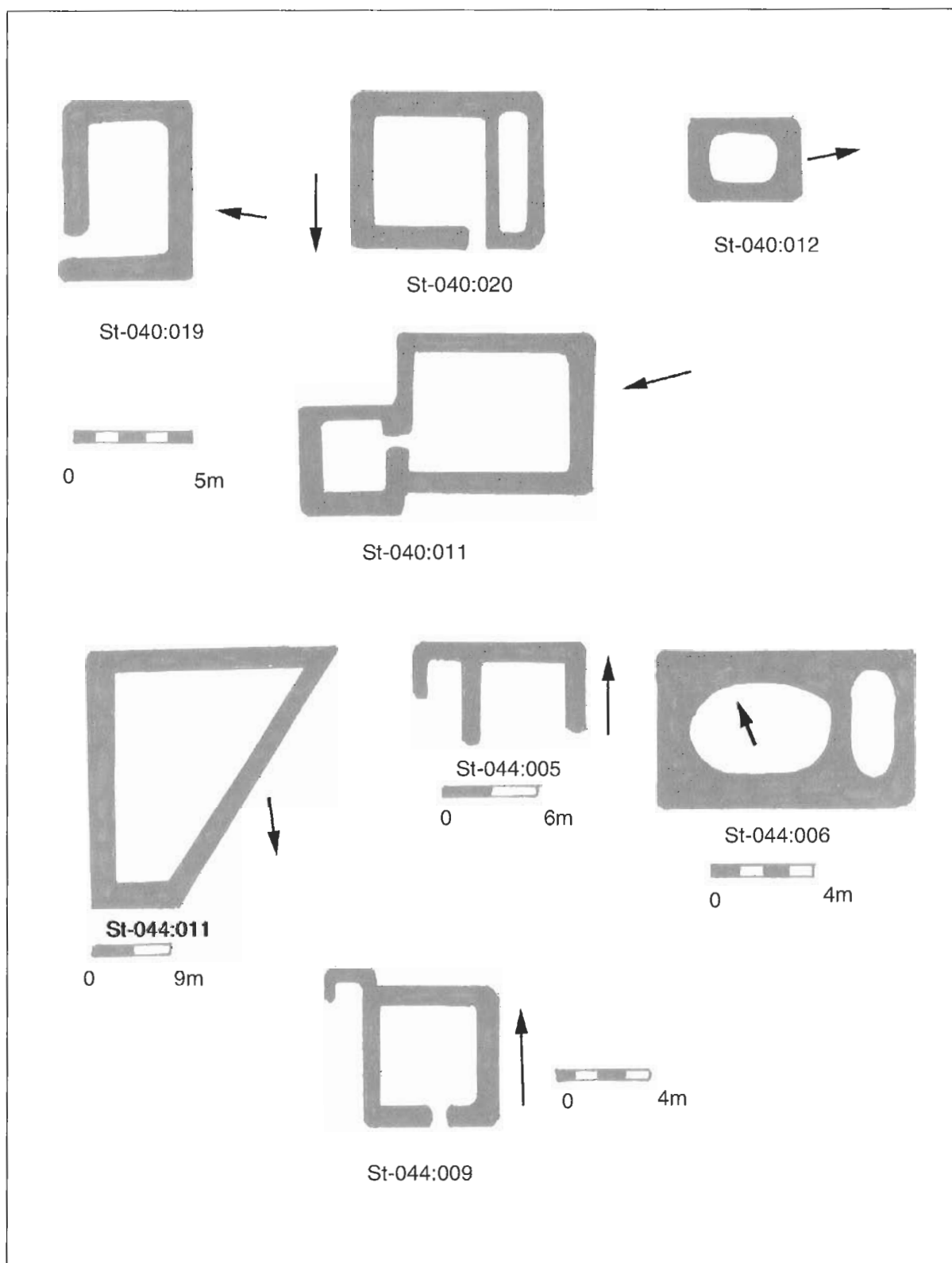
Ef sumarbústaðarbyggð í Bjarnarfirði eykst á næstu árum er nauðsynlegt að henni verði valinn staður þar sem að minjum stafar Engin hætta af. Nú þegar að fornleifaskráning hefur verið gerð ætti að vera auðvelt að finna sumarbústaðabyggð stað þar sem engar minjar

¹² Fornleifaskrá, 39.

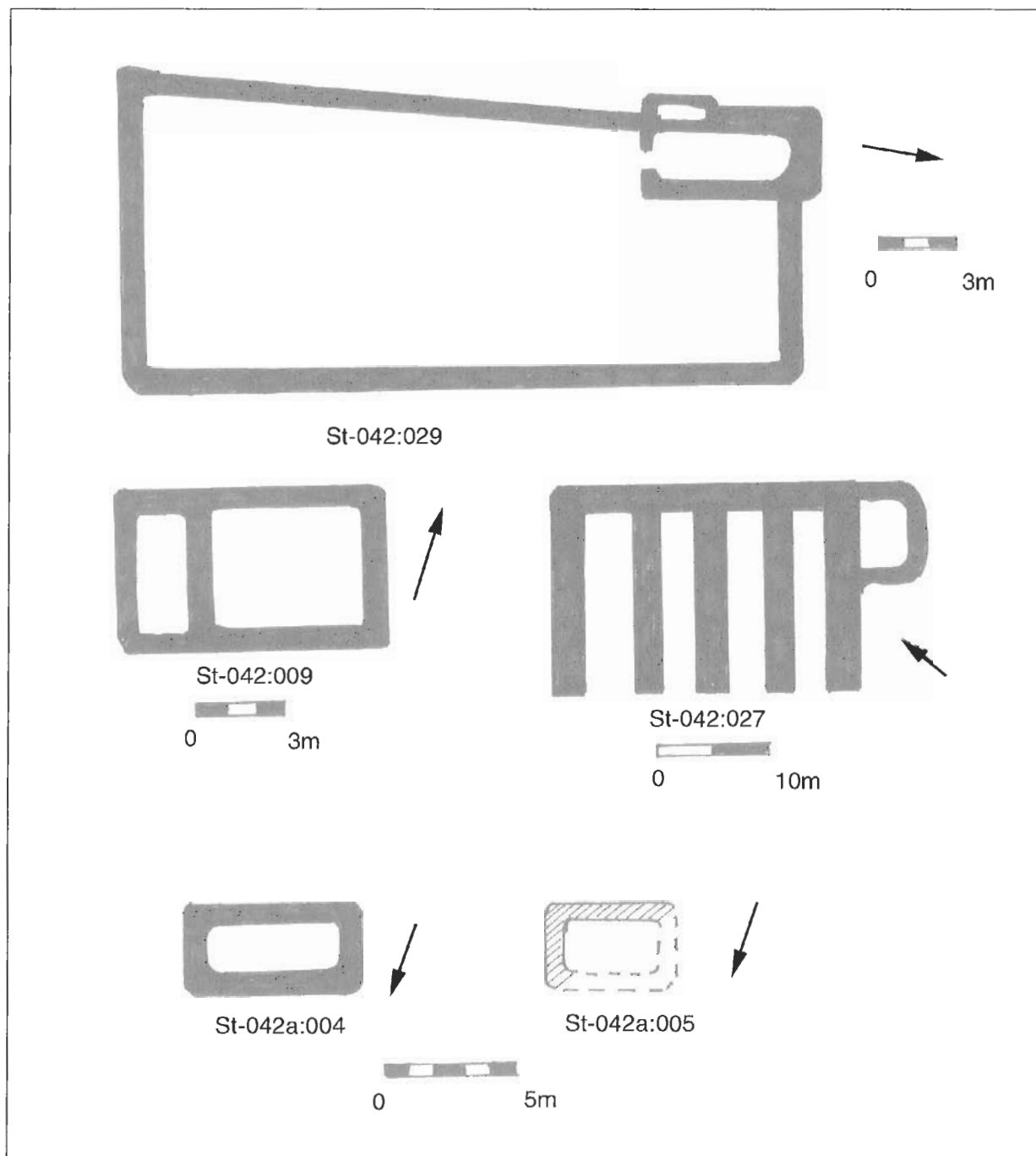
eru. Sömu sögu er að segja um skógrækt í Bjarnarfirðinum.

Margir minjastaðanna í Bjarnarfirði eru mjög áhugaverðir og hafa litríka sögu að segja. T.d. geta sagnir úr Goðdal vakið áhuga ferðamanna og skólafólks. Vel mætti hugsa sér gönguferð með ferðamenn sem hæfist ferð sína á Klúku. Síðan væri gengið sem leið liggur meðfram hliðinni fyrir ofan Svanshól og inn í Goðdal. Á leiðinni má koma við á mörgum minjastöðum, t.d. stekkjum, kotum osfrv. Á þessum stöðum mætti segja frá gömlum búskaparháttum, seljabúskap og þjóðsögum. Þegar komið er fram í Goðdal eru fjölmargar sagnir sem segja má frá. Síðan væri gengið út Goðdalinn, að Tungukoti og farið niður að Skarði. Fyrir þá sem vilja ganga einir er hægt að setja upp skilti við minjastaðina með helstu upplýsingum eins og hefur verið gert við Gvendarbrunninn á Klúku.

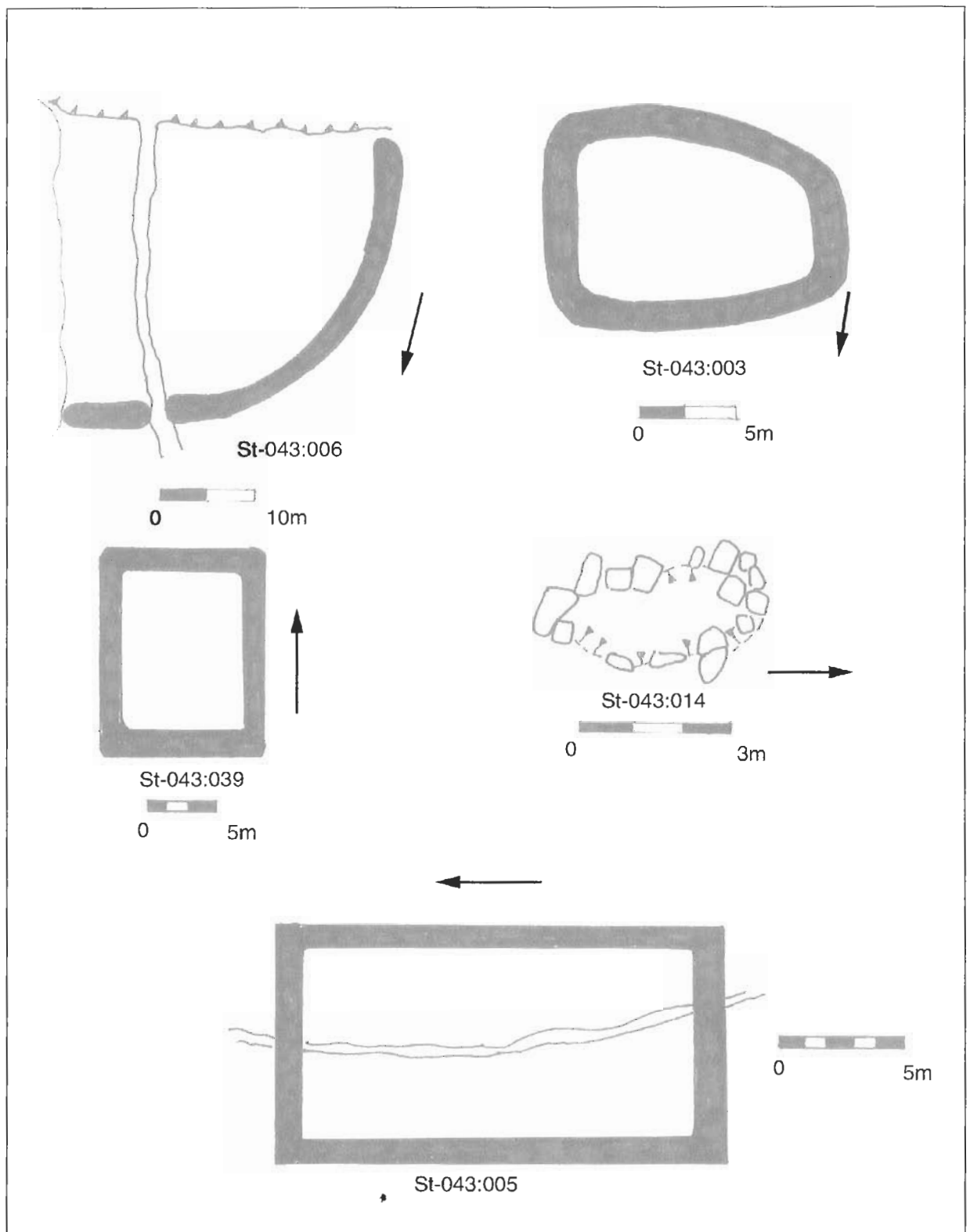
5. Teikningar

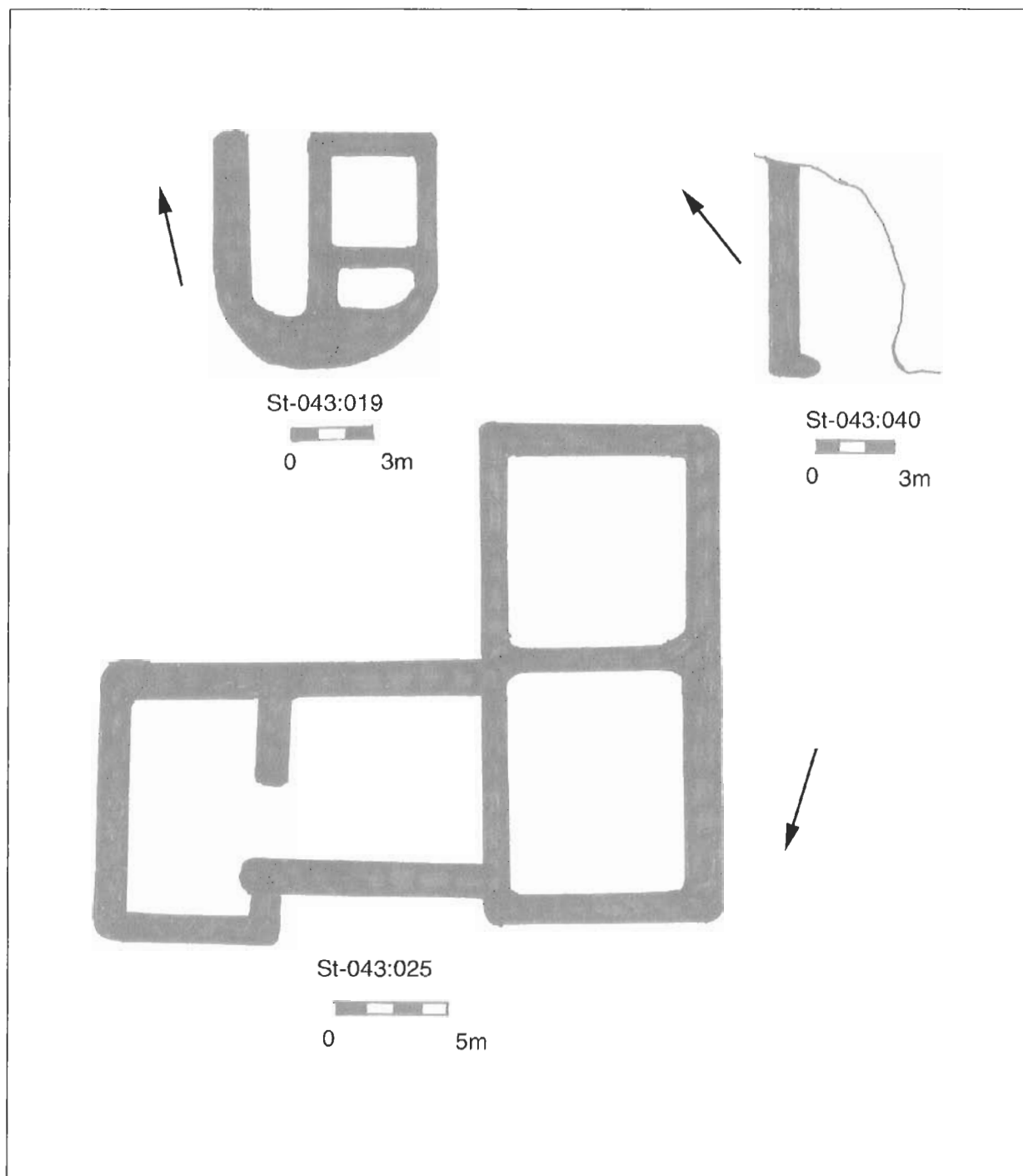
Teikn. 1. Rústir í landi Skarðs og Klúku.

Teikn.2. Rústir í landi Goðdals og Tungukots.

Teikn. 3. Rústir í landi Svanshóls.

Teikn.4. Rústir í landi Svanshóls.

Heimildaskrá

Arngrímur Fr. Bjarnason: *Vestfirskar Þjóðsögur*, III bindi. Rvk. 1955.
Diplomatarium Islandicum I-XIV, Kaupmannahöfn/Reykjavík 1857-1972.
Fornleifaskrá, Skrá um friðlýstar fornleifar. Reykjavík 1990.
Íslendinga sögur, I, Reykjavík 1953.
J. Johnsen: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöfn 1847.
Jarðatal Árna Magnússonar og Páls Víðalín, VII, Kaupmannahöfn 1943.
Örnefnaskrá Skarðs
Örnefnaskrá Klúku
Örnefnaskrá Svanshóls
Örnefnaskrá Sundals
Örnefnaskrá Goðdals
Örnefnaskrá Bakka

Korta og Teikningaskrá.

Kort 1. Rannsóknarsvæðið.....	5
Kort 2. Dreifing minja.....	6
Kort 3. Landamerki og jarðdýrleiki.....	7
Kort 4. Helstu örnefni.....	9
Kort 5. Minjar í landi Skarðs.....	11
Kort 6. Minjar í landi Sundals.....	14
Kort 7. Minjar í landi Goðdals og Tungukots.....	17
Kort 8. Minjar í landi Svanshóls.....	22
Kort 9. Minjar í landi Klúku og Bakka.....	28
Teikn. 1. Rústir í landi Skarðs og Klúku.....	33
Teikn. 2. Rústir í landi Goðdals og Tungukots.....	34
Teikn. 3. Rústir í landi Svanshóls.....	35
Teikn. 4. Rústir í landi Svanshóls.....	36